

BORDÁS ANDREA – CEGLÉDI TÍMEA

Bemutatkozik a Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja

A felsőoktatás regionális fejlesztésének gondolata nem újkeletű, Zibolen Endre felvetése nyomán már a 70-es években elkezdődtek a regionális kutatások a felsőoktatásban (idézi Kozma 2002), s ezekre az első eredményekre építve, a kutatási koncepciót több évtizeden át folyamatosan fejlesztve, kiegészítve a keleti végeken egyre elmélyültebb kutatások folytak a regionalitás jegyében. Fokozatosan kezdtük felfedezni az itt lakók sajátos igényeit, a régió fejlődéséhez elengedhetetlenül fontos szükségleteket és az intézményi struktúra által biztosított lehetőségeket, a kínálatot, a hiányosságokat és az erősségeket egyaránt. Az itt folyó kutatások zöme arra irányult, hogy feltárja a kapcsolatokat a térség gazdasági, szociális, kulturális élete és a közép-, illetve felsőfokú oktatási intézmények között. A felsőoktatás regionális szemléletében az is erősített bennünket, hogy az intézmények természetes vonzáskörzetei egyértelműen az adott régiót fedik le, sőt túlnyúlnak az államhatárokon, jelezvén, hogy sokkal erősebb kulturális, társadalmi, gazdasági gyökerekkel van dolgunk, olyan gyökerekkel, amelyeket nem lehet államhatárokkal lemetszeni. „Földrajzilag közel fekvő nagy- és kisvárosi vonzáskörzetek, településegyüttesek, infrastrukturális hálózatok” (Süli-Zakar 2008.) funkcionális összekapcsolódásáról, integrálódásáról, társadalomföldrajzi integrációjáról van szó akkor, amikor régióiról beszélünk, ahol a természetföldrajzi térnél sokkal meghatározóbb az intézményi és a gazdasági tér. A régió fejlődéséhez elengedhetetlen annak felismerése, hogy a régió intézményei, gazdasági vagy kulturális szereplőinek nem riválisokként kell megjeleníteniük egymás előtt. Sokkal inkább olyan csapattársakként, akikkel összefogva más régiókkal is felvehetik a versenyt.

A Debrecent körülölelő régió

Az együttműködés szükségessége és az érdekek azonossága határolja be azt a régiót is, ami a mohácsi vész után alakult ki, és mi Partiumnak nevezünk (t. ábra). „A Partium (a latin szó jelentése: részek) 1570 után tehát azoknak a kelet-magyarországi területeknek az összefoglaló neve lett, amelyek a kialakuló Erdélyi Fejedelemség közigazgatása alá kerültek. A Partiumot eredetileg öt vármegye: Bihar, Közép-Szolnok, Kraszna, Máramaros és Zaránd, valamint Kővár-vidéke, ezenkívül a karánsebesi és a lugosi kerület alkotta.” (Süli-Zakar 2008). S habár 1868-ban a Partium megszűnt önálló közigazgatási területként létezni, földrajzi tájnévként továbbra is használatban maradt „elsősorban a Nagyvárad-Zilah-Máramarossziget közötti térség megjelölésére” (Süli-Zakar 2008.). A trianoni döntés után a Magyarországon maradt területek elvesztették gazdasági, kulturális központjaikat, a határ romániai oldalán fekvő Bihar, Szatmár, Máramaros és Szilágy megyéket pedig elkezdték Partium névvel illetni,

„felvirágzott” az erdélyi mellett egy ún. partiumi identitás. A rendszerváltozás után adódott csak lehetőség az elszakított részek közötti kapcsolatok újbóli felfedezésére, megerősítésére. Ebben az értelemben kutatásainkban Partiumként értelmezzük nemcsak Románia, de Magyarország és Ukrajna határ menti megyéit is.

1. ábra: A Partium régió

„A határ menti együttműködések megalapozza, ha a *jelenlegi határ történetileg már kialakult területi-társadalmi közösséget választ szét*. Az így megosztott közösség *annál intenzívebben működik együtt, minél tudatosabb politikai (kulturális) vezetői vannak*. A határok mentén az együttműködés politikai töltetűvé válik, és célja előbb-utóbb az őket elválasztó államhatárok módosítása is lehet.” (Kozma, 2002, 92.) A partiumi kulturális, politikai vezetők mindhárom országban arra törekedtek, hogy ezt az együttműködést egyre gyümölcsözőbbé tegyék, s ennek elérésében kiemelt szerepet kapnak a felsőoktatási intézmények.

CHERD-Hungary

E rövid bevezető után forduljunk kutatóközpontunk felé, s nézzük meg, milyen célokat tűztünk ki magunknak. Zibolen figyelt fel először a magyarországi „felsőoktatási intézményhálózat széttagoltságából következő problémákra” (Ladányi 2000, 5.), de ezeket megoldhatónak tartotta az adott régió intézményeinek kooperációja által. Reményeink szerint a Debreceni Egyetem keretei között működő kutatóközpont, a CHERD-Hungary is ezt a célt szolgálja, sőt az államhatárokon átvelve nemzetközi keretet szolgáltat a felsőoktatás-kutatás számára: összefogja a Partiumban tevékenykedő felsőoktatási intézmények kutatói tevékenységét.

Maga a CHERD-Hungary egy betűszó, amely a Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ angol nevének kezdőbetűit, és a megkülönböztetés kedvéért az ország nevét rejti: Center for Higher Education Research and Development - Hungary.

Kutatóközpontunk azért sajátos, mert az első nem Budapesthez kötött kutatói műhely, amely bátran vállalja regionalitását. Azt az elvet valljuk, hogy a felsőoktatás világát, ugyanúgy, mint a társadalmi valóság minden szeletét, csak akkor lehet megismerni és az időközben történő eseményeket, változásokat, azok hatásait megérteni, ha közvetlen közelről vesszük szemügyre ezeket a folyamatokat. A terepismeret és a közelség ilyen értelemben hatalmas előny. Ugyanakkor sajátos

földrajzi helyzetünk, a három ország találkozása számos, nemzetközi szinten zajló kutatás elvégzésére ad lehetőséget.

A Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja (CHERD-Hungary) igen fiatal. 2007. június 8-án tartotta alakuló ülését a Debreceni Akadémiai Bizottság Székházában. A Debreceni Egyetem különböző tanszékei, intézetei (*a Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Tanszéke, Művelődéstudományi és Felnőttnevelési Tanszéke, valamint Politikatudományi és Szociológiai Intézete, a Természettudományi Kar Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszéke, a Közgazdaságtudományi Kar Menedzsment és Marketing Tanszéke*) mellett a központ megalapításában részt vett a Nyíregyházi Főiskola Pedagógusképző Kara, az Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Kara (Eger), a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Beregszász), a Babes-Bolyai Tudományegyetem Pszichológiai és Neveléstudományi Karának Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozata, a Partiumi Keresztény Egyetem (Nagyvárad), valamint a Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete (Debrecen).

A közös célok találkozási pontján született meg a CHERD-Hungary, Prof. Dr. Kozma Tamás vezetésével. A Debreceni Egyetem - a város sajátos földrajzi elhelyezkedése miatt is - szerencsés helyzetben van az együttműködést illetően, hiszen a három ország - Magyarország, Ukrajna és Románia - találkozása már eleve biztosítja a nemzetközi összehasonlítást, anélkül, hogy túlságosan messzire kellene tekintenie a kutatóknak. Ennek eredményeként a már évtizedek óta fennálló és egyre kiterjedtebbé váló „partiumi” térség felsőoktatási network-je szolgáltatta az újonnan alakuló CHERD-Hungary alapját.

A CHERD-Hungary hat fontosabb feladatot kíván kutatóközpontként ellátni:

1. Megkeresi, nyilvántartja és közvetíti azokat a K+F problémákat, amelyek a „bolognai folyamat” kapcsán a Debreceni Egyetemen, illetve a régióban felmerülnek. E problémákat közvetíti a megfelelő szintű döntés-előkészítő és döntéshozó szervezeteknek, illetve K+F+I megoldásokat javasol.
2. Kutatásokat végez a felsőoktatás aktuális fejlesztési kérdései kapcsán Debrecenben és a régióban. E kutatások megalapozzák az intézményi, illetve regionális szintű döntéseket (pl. területi rekrutáció, együttműködés a gazdasági környezettel, hallgatói és oktatói véleményezések stb.).
3. Fejlesztési szolgáltatásokat vállal elsősorban azok számára, akik a reformfolyamatban részt vesznek (ilyen aktuális szolgáltatás lehet pl. a habilitációra készülők technikai felkészítése, kurzusok szervezése a régióban dolgozó felsőoktatási középvezetőknek stb.).
4. Tudományos kutatási, fejlesztési és innovációs pályázatokon vesz részt, hogy a felsőoktatás fejlesztésére vonatkozó alap kutatásokat végezhesen.
5. Részt vállal a mester- és doktori képzésben.
6. Mindezek a feladatok a határmenti régiókra - elsősorban a „Partiumra” - is kiterjednek.

Kutatóközpontunkban igen intenzív munka folyik, amit az itt bemutatott kutatások sokasága is bizonyít. Iegfőbb kutatásaink (TERD¹, REVACERN, ASEM LLL WPL) kétféle mozgás, változás kapcsolódási pontjaira kívánnak rámutatni. Egyrészt a harmadfokú képzésben végbemenő változásokra: bővülő felsőoktatás, az élethosszig tartó tanulás színtereinek bővülése, az egyházi és a magyar tanítási nyelvű partiumi felsőoktatási intézmények kalandos életútjai. Másrészt a régióban

¹ Tertiary Education and Regional Development - A harmadfokú képzés szerepe a regionális átalakulásban. A kutatás az OTKA (T-69160) támogatásával valósult meg.

bekövetkező változásokra, amelyek többek között - leegyszerűsítve - a rendszerváltozás utórezgéseit és az Európai Unióhoz való csatlakozást jelentik. Az oktatásban végbemenő folyamatok együtt pulzálnak a régió politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális átalakulásával, s ennek a folyamatos és szövevényes kölcsönhatásnak (együttrezdülésnek) egyetlen elemét, az oktatást kiemelve azt tapasztaltuk, hogy valóban kitapintható e határokkal szétszabdalt régió egysége.

IRODALOM

- Kozma Tamás (2002): Határokon innen, határokon túl. Regionális változások az oktatásügyben, 1990 - 2000, Új Mandátum Kiadó, Budapest
- Ladányi Andor (2000): A szervezett felsőoktatás-elméleti kutatások megindulása Magyarországon, *Educatio* 2000/1, pp. 3-12.
- Süli-Zakar István (2006): Partium - A határokkal szétszabdalt régió. In: Juhász Erika (szerk.): Régió és oktatás - A „Regionális egyetem” kutatás zárókonferenciájának tanulmánykötete. Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesülete, 2006, Debrecen. 421 p.
- Süli-Zakar István (2008): A Partium régió esélyei a csatlakozás után. Kézirat. . (http://terd.unideb.hu/doc/sz_part.pdf Utolsó letöltés: 2010. március 8.)